

U SPOMEN NA NIKOLU BATUŠIĆA (Zagreb, 18. veljače 1938. – Zagreb, 22. siječnja 2010.)

Pavao Pavličić

Knjige poput ove redovito imaju urednički odbor, ali svi u struci znaju da glavni posao uvijek pada na leđa jednoga čovjeka. One, u drugu ruku, donose materijale sa znanstvenih skupova, a ti skupovi imaju organizacijski odbor, ali svi u struci znaju da glavni teret opet pada na leđa jednoga čovjeka. Kad je riječ o Danima Hvarškoga kazališta, taj je čovjek – i u pripremi skupa i u pripremi zbornika – bio Nikola Batušić. Dapače, moglo bi se reći da je Batušićevo ime postalo sinonimom za tu znanstvenu manifestaciju, pa se zato i ne treba čuditi što je on – u dogovoru s kolegama – izabrao i temu ovogodišnjega skupa, i što je još stigao razaslati i pozive sudionicima simpozija za 2010. godinu, izjavljujući na kraju pisma kako se raduje ponovnom susretu. Kad je umro – 22. siječnja 2010. – bio je zbornik prošlogodišnje manifestacije praktički dogotovljen, a novi skup praktički organiziran. Batušić se posljednjih godina nosio s teškom bolešću i svi smo se nadali da će se nekako izvući. Pa premda je bolest na kraju prevladala, mislim da našega dragog kolegu možemo ipak proglasiti pobjednikom, i to zato što je do posljednjega časa radio, i što je – kao i uvijek – radio predano i kvalitetno.

Rijetko se kad događa da se između jednoga čovjeka i jedne institucije uspostavi tako produktivna veza kao što se uspostavila između Nikole Batušića i Dana Hvarškoga kazališta. Moglo bi se reći da je on tu ustanovu održao na životu i dao joj za taj život jake razloge, a ustanova je njega umnogome oblikovala i kao znanstvenika i kao čovjeka. Da nije bilo njegova utjecaja, Dani Hvarškoga kazališta već odavno ne bi postojali, a da nije bilo Dana Hvarškoga kazališta, Batušić bi svoje stručno djelovanje usmjerio i vodio drukčije. Nije to nikakvo pretjerivanje; potrebno je tek znati ponešto s jedne strane o Nikoli Batušiću, a s druge o Danima Hvarškoga kazališta.

Batušiću je vjerojatno već vila nad kolijevkom odredila da će se baviti kazalištem. Ali, nije to proročanstvo uvjetovano samo obiteljskim okolnostima. Istina jest da je njemu Branko Gavella bio djed, a Slavko Batušić stric, pa je veza s teatrom bila unaprijed zadana. Ipak, ono što je njega kazalištu približilo, bile su prije svega njegove vlastite ljudske osobine: ljubav prema prikazivačkim umjetnostima (odlično se razumio u glazbu i balet), široka kultura, izrazita inteligencija i velik radni kapacitet. Batušić bi vjerojatno bio uspješan i da se latio koje druge struke a ne teatrološke; ipak, u teatrologiji je on našao za sebe idealno polje djelovanja, a teatar je za njega ostao trajna strast i doživotna ljubav, pa i nije čudo što je prakticirao sve tipove bavljenja kazalištem, od kritike, preko povijesti, pa do teorije. Moglo bi se dakle kazati da bi se Nikola Batušić bavio teatrologijom i da nije bilo Dana Hvarškoga kazališta. Uostalom, u času kad je taj simpozij pokrenut, on je već bio odavno doktorirao temom iz povijesti hrvatskoga kazališta i imao je iza sebe cijeli niz znanstvenih članaka i teatarskih kritika, a vrlo je vjerojatno već radio i na svojoj *Povijesti hrvatskoga kazališta*, koja će izaći 1978. godine. I da nije bilo Dana, on bi zacijelo napisao i sve druge svoje knjige, bez kojih se danas više ne može zamisliti naša teatrološka struka. Ako je pak tako, kako se onda može reći da su Dani Hvarškoga kazališta silno važni u Batušićevu stručnom djelovanju? Odgovor glasi: važni su više po onome što je Batušić dao Danima nego po onome što su Dani dali

njemu. On je naime najzaslužniji što je taj skup postao institucija, i to ne samo stručna nego i općedruštvena.

Da bi se to razumjelo, dobro je prisjetiti se kako su Dani uopće osnovani. Bilo je to ranih sedamdesetih godina, nakon što su propale one političke inicijative što ih vezujemo uz godinu 1971., kad su sve nacionalne teme bile automatski sumnjive. A budući da je svijest o tim temama trebalo ipak održavati, kao sretno rješenje učinio se osnutak manifestacije koja bi – vezujući se uz najstariji komunalni teatar u Europi – govorila o staroj hrvatskoj drami i kazalištu: bavljenje starim razdobljima neće biti politički sumnjivo, dok će nacionalni karakter cijele stvari ostati jasno vidljiv. Da se radilo upravo o strateškom potezu na polju kulture, vidi se i po imenima ljudi koji su u to bili uključeni, od Foteza i Matkovića do Franičevića, Jeličića ili Hadžića. Ipak, usprkos strategiji koja je iza njega stajala, simpozij nije zamišljen tako da postane dugovječan: on je trebao pomoći da se nekako prebrode ta teška vremena, dok ne dođe trenutak da se o nacionalnom pitanju opet mogne otvoreno govoriti.

Dogodilo se međutim drukčije, i to upravo zahvaljujući Nikoli Batušiću i još ponekoj osobi iz filološke struke. Jer, Dani Hvarškoga kazališta bili su od samoga početka mnogo više nego manifestacija, prije svega zato što su se na njima pojavljivali ozbiljni i inovativni književnopovijesni i teatrološki prilozi. To je pak pokazalo koliko još ima tema iz povijesti naše drame i kazališta koje nisu ni načete i koliko ima područja o kojima malo znamo. U isto vrijeme, kako su se političke prilike pomalo mijenjale – ne baš nabolje, ali na podnošljivije – tako su i Dani sve više gubili karakter društvenoga događaja, a zadobivali izrazitije stručni ton. Zato je simpozij – kad je iscrpio stara razdoblja i stigao do moderniteta – napustio koncepciju po kojoj se književna i kazališna povijest obrađuje stoljeće po stoljeće, a okrenuo se specifičnim pitanjima, pojedinačnim opusima i izrazitim fenomenima, slijedeći umnogome ono što se tih godina zbivalo u filološkoj struci općenito, naime mijenu metodoloških modela i teorijskih paradigmi. Ta je pak promjena koincidirala sa smjenom generacija među ljudima okupljenim oko Dana Hvar-

skoga kazališta: oni koji su manifestaciju osnovali, pomalo su se povlačili i glavnu je riječ preuzela Batušićeva generacija, a u njoj je opet upravo on vodio glavnu riječ; bio je najmlađi među osnivačima Dana i sad je – zašavši u srednje godine – bio spreman preuzeti teret njihove organizacije.

To je i učinio. On je bio taj koji je – i onda kad su drugi možda sumnjali – jasno razabrao da ima mnogo smisla održati skup na životu, jednostavno zato što ima još mnogo tema koje očekuju obradbu. On je bio taj koji je uviđao koliko je važno biti elastičan u izboru tih tema, pa se ne držati isključivo teatroloških, ali i koliko je važno ne izgubiti iz vida izvornu svrhu manifestacije, pa se uvijek vraćati povijesti kazališta i drame. On je bio taj koji je razumio da je sastav sudionika potrebno osvježiti u jednu ruku mladim snagama, a u drugu ruku kolegama iz susjednih struka, jer to pridonosi boljem uvidu u problematiku pojedinoga razdoblja ili autorskoga opusa. Doduše, kako je na Danima sve više prevladavala stručna komponenta, tako je jenjavao i javni interes za nju, pa i u obliku financijske potpore, koja je bila sve manja. Ipak, samo održavanje simpozija nije nikada došlo u pitanje.

Nije naime zbog financijskih razloga, ali jest zbog političkih ili povijesnih. Jer, došao je rat, i tu je Nikola Batušić opet pokazao svoju emocionalnu vezanost za taj skup, ali i svoju stručnu, pa i političku dalekovidnost. Jer, on je bio najglasniji među onima koji su tvrdili kako je Dane potrebno održati i onda kad se na Hvar zbog ratne situacije nije moglo putovati. Tako je simpozij 1991. priređen u Zagrebu (s izletom u Belec i Zlatar), 1992. u Varaždinu (tada se, dakako, govorilo o kajkavskoj književnosti), a 1993. i 1994. godine u Novom Vinodolskom. Uvijek je Batušić bio taj koji bi predložio lokaciju i obrazložio njezin izbor, a sad je već bio i nesumnjivi *spiritus movens* cijeloga posla. A da se ni za njega ni za nas ostale tu više ne radi samo o radnoj obvezi nego o nečemu što odlučuje o stručnom dignitetu i ljudskom integritetu, vidjelo se 1995. godine: tada je u utorak Zagreb raketiran, a u srijedu je autobus sa sudionicima Dana krenuo prema Hvaru (okolišnim putovima i mukotrpno), da bi ga u Splitu zatekla vijest kako je

toga dana hrvatski glavni grad raketiran još jednom. Batušić je tada ispravno razumio da je održavanje simpozija naš način da se borimo protiv raketa, a visoka kvaliteta priloga da je garancija da nam ni rakete ne mogu ništa.

Upravo zbog te svoje osobine – zbog sposobnosti da rad u struci na jednostavan način poveže s najvišim moralnim standardima u društvenom djelovanju – Batušić je bio tako uspješan i tako omiljen kao organizator Dana Hvarškoga kazališta. On je znao postići da se sudionici skupa osjećaju ugodno i onda kad tehnički uvjeti nisu bili najpovoljniji, on je znao naći pravu mjeru između stručnoga dijela skupa i neobvezne kolegijalne razmjene mišljenja, on je svagda postizao da komunikacija između raznih generacija filologa bude ugodna i korisna. On je, napokon, svojim priložima na simpoziju ustrajno pokazivao kako zanimljiv i kako koristan može biti taj kolektivni stručni napor, a svojim socijalnim vještinama – poput lepršave konverzacije i suptilnoga humora – obvezivao sudionike da i sami daju najbolje od sebe.

I zato nam Nikola Batušić već sada – nekoliko mjeseci nakon svoje smrti – tako bolno nedostaje. Mi se možemo potruditi da Dane Hvarškoga kazališta održimo na životu, možemo – slijedeći njegove stope – nastojati da sačuvamo i njihov smjer i njihovu razinu, ali smo ipak svjesni da bez njega više ništa neće biti isto. Jedino što nas pri tome tješi svakako je spoznaja da smo jedan dio puta prošli s čovjekom koji je učinio sve što je mogao, pa da, prema tome, i svatko od nas mora nešto slično pokušati.